

Драгана С. Чворовић ¹	364-787.34(497.11)
Божидар Б. Оташевић ²	343.85:343.54/.55(497.11)
Криминалистичко-полицијски универзитет, Департман криминалистике Земун (Србија)	343.85:343.62(497.11)
Милена М. Вранешевић ³	<i>Оригинални научни рад</i>
Министарство унутрашњих послова, Полицијска управа Сремска Митровица Сремска Митровица (Србија)	Примљен 26/04/2021 Измењен 31/05/2021 Прихваћен 31/05/2021 doi: 10.5937/socpreg55-32012

МУЛТИСЕКТОРСКА САРАДЊА У СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ИЗ УГЛА ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД

Сажетак: Циљ овог истраживања био је да се утврди тренутно стање у ком се налази мултисекторска сарадња између надлежних државних органа и установа, предвиђена Законом о спречавању насиља у породици, а препозната као темељ спречавања насиља у породици и пружања заштите и подршке жртвама. До емпиријских налаза дошло се анкетирањем 43 запослених у центрима за социјални рад на подручју Сремског управног округа, који поступају у случајевима породичног насиља. Након прикупљања података, а ради њиховог сређивања, примењена је статистичка метода на нивоу дескриптивне статистике и у ту сврху коришћен је статистички софтверски пакет SPSS (вер. 20). Резултати истраживања показали су ефикасност међусобне сарадње надлежних органа, али и неопходност наставка рада на реформи наведеног законског текста.

Кључне речи: мултисекторска сарадња, насиље у породици, центар за социјални рад, Закон о спречавању насиља у породици

Увод

У феноменолошком смислу, насиље у породици је присутно у људском друштву још од развоја првих људских заједница и представља негативну друштвену појаву са којом се још увек, у већој или мањој мери, суочавају сва друштва савременог доба (Dimovski & Kostić, 2015, str. 353). Самим тим, на спречавање и сузбијање овог вида насиљничког криминалитета могли бисмо гледати као на огледало способности сваке државе да обезбеди поштовање основних људских права и слобода сваког појединца

¹ dragana.cvorovic@kpu.edu.rs

² bozidar.otasevic@kpu.edu.rs

³ milena.vranesevic22@gmail.com

(Mowbray, 2004; Schabas, 2015; Simović, Avramović, Zekavica, 2013; Wolfrum & Deutsch, 2007). Међутим, савремене државе још увек не потврђују да су достигле оптималан ниво ове способности. Насиље у породици је, тако, феномен који и данас прати свако друштво, укључујући и наше.

Последњих година, посебно након што је 2013. године ратификована Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици,⁴ наша земља показује озбиљнију спремност за предузимање мера и активности у области спречавања насиља у породици и заштите жртава. Веома значајан корак у овом правцу предузет је 2016. године доношењем Закона о спречавању насиља у породици (у даљем тексту: ЗСНП).⁵

Имајући у виду да је за адекватно решавање проблема насиља у породици и благовремену заштиту и подршку жртвама неопходна унапређена координација и сарадња државних органа и установа, законодавац је као циљ поменутог закона предвидео да се „на општи и јединствен начин уреди њихова организација и поступање“ (ZSNP, 2016, čl. 2). У оквиру Главе IV, под називом „Сарадња у спречавању насиља у породици“, дефинисана је мултисекторска сарадња полиције, јавног тужилаштва, суда и центра за социјални рад, уз увођење новог института под називом „група за координацију и сарадњу“.⁶

Узимајући у обзир чињеницу да се ЗСНП примењује од 1. јуна 2017. године, а да још увек нема домаћих истраживања фокусираних на испитивање ставова запослених у центрима за социјални рад или евентуално других надлежних државних органа о примени овог закона, посебно је значајна анализа стања мултисекторске сарадње у складу са ЗСНП-ом, посматрано из угла центра за социјални рад.

Мултисекторска сарадња у случајевима насиља у породици и ефикасност као међународно правни стандард

Последњих година, свесна чињенице да адекватан одговор на насиље у породици подразумева координисан рад носилаца институционалног система, Република Србија пролази кроз реформу националног законодавства (Вејатовић, 2014; Škulić, 2013) и његовог усклађивања са европским и међународним стандардима (Čvorović, 2016; Mijalković, Čvorović, Turanjanin, 2019).

Па тако, у оквиру кампање Савета Европе за борбу против насиља над женама, наша држава је 25. октобра 2007. године у Београду одржала Националну конференцију о борби против насиља над женама.⁷ Као кључне области на којима треба да се заснива борба против насиља над женама разматране су: „унапређивање нормативног оквира заштите од насиља над женама, јачање капацитета система заштите жена

⁴ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Службени гласник РС – међународни уговори*, бр. 12/2013.

⁵ Закон о спречавању насиља у породици – ЗСНП, *Службени гласник РС*, бр. 94/16.

⁶ Вид. чл. 24–27, ЗСНП.

⁷ Закључци са Националне конференције о борби против насиља над женама, http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/zakljuci%20sa%20nacionalne%20konferencije%20o%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20enama.pdf, 15. март 2019.

од насиља, спровођење истраживања и унапређење документације и статистике и подизање нивоа свести о насиљу над женама”. Један од закључака са наведене конференције био је потреба за доношењем, у што скорије време, Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (у даљем тексту: Стратегија),⁸ што је Република Србија и учинила њеним усвајањем 13. фебруара 2009. године. Пeta стратешка област била је посвећена превенцији и сузбијању насиља над женама и унапређењу заштите жртава.

Управо на темељу горепоменуте Стратегије и донетих закључака на одржаној Националној конференцији о борби против насиља над женама концептиран је пројекат „Борба против сексуалног и родно заснованог насиља” од стране Управе за родну равноправност Министарства рада и социјалне политике. У оквиру њега предузете су активности на изради Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (у даљем тексту: Национална стратегија),⁹ која је усвојена у априлу 2011. године. У оквиру њене треће стратешке области „Мултисекторска сарадња и подизање капацитета органа и специјализованих служби” била су дефинисана три циља: „1. успоставити механизме координације заштите жртава насиља и укључити у координационе механизме организације цивилног друштва, 2. размотрити и предложити увођење јединственог софтверског система за евиденцију случајева насиља над женама с циљем обезбеђивања података о томе, и 3. увести програме обуке о насиљу над женама у породици и у партнерским односима у планове и програме обука стручног усавршавања за директне пружаоце услуга жртвама насиља”, чијом реализацијом би се успоставила ефикасна и континуирана мултисекторска сарадња између центара за социјални рад, полиције, тужилаштва, судова, здравствених установа, образовних установа, као и организација цивилног друштва.

Први значајан корак у имплементацији Националне стратегије, односно у реализацији њене треће стратешке области, представљало је усвајање Општег протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима (у даљем тексту: Општи протокол).¹⁰ Сврха Општег протокола била је да се на општи и јединствен начин уреди поступање и сарадња различитих државних органа, организација и установа, као предуслове ефикасне мултисекторске сарадње. Имајући у виду да различити носиоци система заштите од насиља у породици имају различите надлежности и законска овлашћења, оправдана је била претпоставка да се проблем насиља (Škulić, 2014a) може ефикасније решавати једино мултисекторском сарадњом.

У наредном периоду, а ради доследне примене Општег протокола, надлежна министарства доносе посебне протоколе како би детаљније дефинисала сопствено поступање и тиме се избегла ситуација пребацивања одговорности са једне на другу

⁸ Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности, *Службени гласник РС*, бр. 15/2009.

⁹ Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима, *Службени гласник РС*, бр. 27/2011.

¹⁰ Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима усвојен на седници Владе Републике Србије, одржаној 24. новембра 2011. године.

службу. Па је тако и центар за социјални рад донео Посебан протокол о поступању центара за социјални рад – органа старатељства у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима,¹¹ на основу којег се обавезао да, између осталог, преузме координаторску улогу у склапању споразума о сарадњи на локалном нивоу између установа и других организација, чија је сарадња неопходна за остваривање заштите жртава насиља у породици и у партнерским односима.

Спровођењем Националне стратегије постављени су темељи мултисекторске сарадње између надлежних државних органа и установа у борби против овог вида насиља. Међутим, поменути стратешки документ престаје да важи 2015. године. Самим тим, јавила се потреба за израдом новог како би се, између осталог, наставио пут њеног развоја и унапређења. Па је тако 22. априла 2021. године усвојена Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године¹².

Као међународни акт који препоручује мултисекторски приступ у решавању проблема насиља у породици и у партнерским односима, потребно је издвојити Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, коју је наша земља ратификовала у октобру 2013. године. Њено потписивање, као правно обавезујућег документа, за нашу земљу значило је неопходне измене националног законодавства. С тим у вези, 2016. године донет је Закон о спречавању насиља у породици, који се примењује од 1. јуна 2017. године. У складу са чл. 24 овог закона, први пут је у случајевима спречавања насиља у породици јасно дефинисана мултисекторска сарадња између полиције, јавних тужилаштава, судова опште надлежности и прекрајних судова, као надлежних државних органа, и центара за социјални рад, као надлежних установа социјалне заштите. Истим чланом предвиђено је да руководилац полицијске управе, јавни тужилац, председник суда и руководилац центра за социјални рад именују лица за везу из реда надлежних полицијских службеника, судија, заменика јавних тужилаца, који су завршили специјализовану обуку, и запослених у центру за социјални рад, како би свакодневно размењивали обавештења и податке ради спречавања насиља у породици (Ristivojević, 2017) и пружања заштите и подршке жртвама. Специфичност ове сарадње се огледа у формирању група за координацију и сарадњу, које су у обавези да се састају најмање једном у 15 дана и разматрају сваки случај насиља у породици који није окончан правоснажном судском одлуком у грађанској или кривичној поступку и, поред осталог, израђују индивидуални план заштите и подршке жртвама.¹³

Напослетку, посматрано кроз призму мултисекторске сарадње, можемо закључити да је интенција законодавца била унапређење (Škulić, 2014b) ефикасности надлежних органа и установа према ЗСНП-у. Ову констатацију износимо имајући у виду да је, између осталог, у оквиру ранијих емпиријских истраживања (Soković,

¹¹ Посебан протокол о поступању центара за социјални рад – органа старатељства у случајевима насиља у породици и женама у партнерским односима, <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1765/poseban-protokol-o-postupljanju-csr-u-slucajevima-nasilja.pdf>, 18. септембар 2019.

¹² Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године, Службени гласник РС, бр. 47/2021.

¹³ Вид. чл. 25, ЗСНП.

Čvorović, Turanjanin, 2016; Soković, Turanjanin, Čvorović, 2017) указано на сарадњу, посебно између полиције и тужилаштва (Banović, 2015), као фактор ефикасности кривичног поступка (Bejatović, 2017). Другим речима, реализација ефикасности као међународног стандарда условљена је адекватном сарадњом.

Центар за социјални рад

Организација, делатност и стандарди рада центра за социјални рад, као једног од најбитнијих актера у систему социјалне заштите, уређени су, пре свега, Законом о социјалној заштити (у даљем тексту: ЗСЗ),¹⁴ Породичним законом (у даљем тексту: ПЗ)¹⁵ и Правилником о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад¹⁶ (у даљем тексту: Правилник).¹⁷ Поред наведених, бројна су законска и подзаконска акта која детаљније регулишу област социјалне заштите, па самим тим и рад центара.¹⁸

Центар за социјални рад може основати јединица локалне самоуправе за територију једне или више јединица локалне самоуправе, о чему одлучују надлежни органи тих јединица локалне самоуправе (ZSZ, 2011, čl. 14). На подручју Републике Србије постоји 172 центра за социјални рад,¹⁹ од којих је седам надлежно за територију Сремског управног округа (Сремска Митровица, Шид, Ириг, Стара Пазова, Инђија, Пећинци и Рума). Као установа социјалне заштите, центар се оснива ради остваривања права и пружања услуга прописаних ЗСЗ-ом (ZSZ, 2011, čl. 14).

Запослени у центрима за социјални рад су стручни радници (социјални радник, психолог, педагог, андрагог, специјални педагог, правник и социолог), стручни сарадници, помоћни радници и друга лица (ZSZ, 2011, čl. 135, 136). Према врсти послова коју обављају, стручни радници могу бити водитељи случаја²⁰ или супервизори

¹⁴ Закон о социјалној заштити – ЗСЗ, Службени гласник РС, бр. 24/2011.

¹⁵ Породични закон – ПЗ, Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015.

¹⁶ Правилник о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад – Правилник, Службени гласник РС, бр. 59/2008, 37/2010, 39/2011 – др. правилник, 1/2012 – др. правилник, 51/2019 и 12/2020.

¹⁷ Извештај о раду центара за социјални рад за 2016. годину, [http://www.zavodsz.gov.rs/media/1157/%D0%8B%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98-%D0%BE-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0-B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%80%D0%BD%D1%83.pdf](http://www.zavodsz.gov.rs/media/1157/%D0%8B%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98-%D0%BE-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0-B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8-%D1%80%D0%B0%D0%B4-%D0%BD%D0%87%D0%B0-2016-%D0%B3%D0%BE%D0%BD%D0%80%D0%BD%D1%83.pdf), 20. јул 2020.

¹⁸ Вид. више на сајту Републичког завода за социјалну заштиту, <http://www.zavodsz.gov.rs/>.

¹⁹ Објављен списак контакт телефона и мејл адреса свих центара за социјални рад у Србији, <https://www.minrzs.gov.rs/sr/aktuelnosti/vesti/objavljen-spisak-kontakt-telefona-i-mejl-adresa-svih-centara-za-socijalni-rad-u-srbiji>, 22. јул 2020.

²⁰ У смислу чл. 2 Правилника, „водитељ случаја означава стручног радника који је задужен за конкретан случај који утврђује и користи потребне професионалне и друге ресурсе из центра или из других установа и организација у локалној заједници, који су неопходни за задовољавање и превазилажење потреба и проблема, односно пружања одговарајућих услуга кориснику”.

стручног рада.²¹ Сваки центар за социјални рад има директора центра (ZSZ, 2011, čl. 124). Корисник права или услуга социјалне заштите може бити појединац или породица којој је потребна помоћ и подршка центра, без које не би била у могућности да задовољи основне животне потребе (ZSZ, 2011, čl. 41). У оквиру чл. 41 ЗСЗ-а наводи се у којим случајевима корисник може бити малолетно лице, пунолетно лице до навршених 26 година, пунолетно лице од навршених 26 до 65 година и пунолетно лице старије од 65 година. Према Извештају о раду центара за социјални рад за 2018. годину евидентирано је 753.996 корисника, уз напомену да у последњих пет година константно расте њихов број (2018. године је било 11% више корисника него 2014. године). Према подацима из истог извора, у погледу старосне и полне структуре корисника доминирају одрасли са 48% (пунолетна лица од навршених 26 до навршених 65 година) и жене. Деца чине 27% од укупног броја корисника, са већим уделом дечака у односу на девојчице.

Центар је, као установа социјалне заштите и као орган старатељства, вршилац неколико јавних овлашћења утврђених у чл. 4 Правилника. С обзиром да је предмет нашег истраживања мултисекторска сарадња у случајевима насиља у породици, потребно је посебно истаћи два јавна овлашћења. Прво, да „на захтев суда доставља мишљење о сврсисходности мере заштите од насиља у породици коју је тражио други овлашћени тужилац“ и друго, да „пружа помоћ у прибављању потребних доказа суду пред којим се води поступак у спору за заштиту од насиља у породици“.

Када је у питању поступање центра за социјални рад у складу са ПЗ, битно је подсетити да је он, у смислу овог закона, препознат као орган старатељства (PZ, 2015, čl. 12). С тим у вези, у чл. 198 ПЗ прописане су мере заштите од насиља у породици, које може одредити суд против члана породице који врши насиље, а на основу тужбе коју може поднети, између осталих, и орган старатељства (PZ, 2015, čl. 284).

Доношењем ЗСНП-а, центар за социјални рад је препознат као установа која, поред полиције, јавног тужилаштва, судова опште надлежности и прекрајних судова, као надлежних државних органа, спречава насиље у породици и пружа заштиту и подршку жртвама насиља у породици (ZSNP, 2016, čl. 7). С тим у вези, руководилац сваког центра за социјални рад дужан је да оснује тим стручњака који ће помагати у спречавању насиља у породици и пружању подршке жртвама насиља (ZSNP, 2016, čl. 11). У складу са чл. 13 ЗСНП-а, центри су обавезни да без одлагања пријаве полицији или јавном тужилаштву свако сазнање о насиљу у породици или непосредној опасности од њега, односно дужни су да га препознају приликом обављања својих редовних послова. Овим законом се први пут у наше законодавство уводи нови институт под називом „процена ризика“ (ZSNP, 2016, čl. 16), у чије спровођење се укључује и центар за социјални рад. Наиме, у чл. 15 ЗСНП-а, прописано је да „пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник може, по потреби, затражити мишљење центра за социјални рад“. Оно на чему законодавац посебно инсистира је мултисекторска сарадња између полиције, тужилаштва, суда и центра

²¹ У смислу чл. 2 Правилника, „супервизор стручног рада означава искусног стручњака који има задатак да координира, усмерава, подстиче и евалуира рад водитеља случаја, и у својим активностима обједињује административну, едукативно-развојну и подржавајућу функцију супервизије“.

за социјални рад. С тим у вези, наведени надлежни органи и установе преко „лица одређених за везу свакодневно размењују обавештења и податке” од значаја, између осталог, и за поступање у случајевима насиља у породици (ZSNP, 2016, čl. 24). Такође, центар преко својих представника учествује у раду новог тела под називом „група за координацију и сарадњу” (ZSNP, 2016, čl. 25, 26). Један од задатака ове групе је и израда „индивидуалног плана заштите и подршке жртви” (ZSNP, 2016, čl. 32), о чијој примени центар води евиденцију.

Методологија

У истраживању спроведеном током јуна и јула 2020. године, на узорку од 43 испитаника анализирани су ставови запослених у центрима за социјални рад на подручју Сремског управног округа ([Слика 1](#)). С обзиром на то да су анкетирани сви запослени који поступају у случајевима насиља у породици и то у оквиру свих седам центара за социјални рад (Сремска Митровица, Рума, Ириг, Инђија, Стара Пазова, Шид и Пећинци), колико их има на подручју Сремског управног округа, можемо рећи да је у питању потпун обухват истраживања.

Испитаници су били старости од 25 до 65 године, а просечна година старости била је 44. Такође, распон њиховог радног искуства на случајевима насиља у породици је од једне до 20 година. Од укупног броја испитаника, 28 је имало преко пет година радног искуства, док су најзаступљенији били они са 10 година (10 испитаника). Узорак је намеран.

Циљ овог истраживања био је да се утврди тренутно стање у ком се налази мултисекторска сарадња предвиђена Законом о спречавању насиља у породици, док је генерална хипотеза гласила: Мултисекторска сарадња, предвиђена Законом о спречавању насиља у породици, постоји и реализује се кроз кореспонденцију надлежних државних органа и установа и рад групе за координацију и сарадњу.

Подаци су прикупљени методом испитивања са техником анкетирања помоћу анкетног упитника као инструмента. Анкетни упитник²² је, поред три демографска питања (старост, организациона јединица и радни стаж на случајевима насиља у породици), имао 13 питања на основу којих су испитаници били у прилици да дају одговоре на три питања отворене форме и 10 питања затворене форме. У истраживању су се користили примарни извори података, јер су се истраживали изнети ставови запослених у центрима, а у вези са тренутним стањем мултисекторске сарадње у случајевима насиља у породици. Пре него што су достављени анкетни упитници, директорима наведених центара је објашњено ко спроводи истраживање, у коју сврху и са којим циљем, што је и у писаној форми наведено на почетку анкетног упитника. Након прибављене сагласности директора сваког центра, анкетни упитници су, уз претходни добровољни пристанак, достављени испитаницима којима је гарантовано поштовање поверљивости и анонимности приликом попуњавања истог, односно приликом презентовања резултата. Попуњавање анкетног упитника није спроведено у условима контролисаним од стране истраживача, па самим тим

²² Анкетни упитник може се добити на увид од прве ауторке текста.

можемо само да претпоставимо да су их испитаници попуњавали у просторијама центра за социјални рад. С тим у вези, морамо узети у обзир да су испитаници били у могућности да међусобно дискутују о питањима и самим тим утичу једни на друге.

Након прикупљања података примењена је статистичка метода на нивоу дескриптивне статистике и у ту сврху је коришћен софтверски пакет SPSS (вер. 20).²³

Резултати и дискусија

Кореспонденција у случајевима насиља у породици

Сет питања чији су резултати приказани [Графиконом 1](#) односи се на кореспонденцију између надлежних државних органа и центра за социјални рад у случајевима насиља у породици. Већина испитаника се на сва постављена питања потврдно изјаснила, што иде у прилог тренутном стању у ком се налази мултисекторска сарадња између наведених субјеката. Другим речима, на основу добијених резултата можемо закључити следеће:

1. Скоро сви испитаници (93%) поступају у складу са законом и одмах по сазнању пријављују надлежним државним органима насиље у породици или непосредну опасност од њега. Овакав податак могли бисмо довести у везу са чл. 13, ст. 1 и 2, ЗСНП-а, на основу кога су, могли бисмо рећи, запослени у центру двоструко обавезни (као грађани и као запослени у надлежној установи) да свако сазнање одмах пријаве полицији или јавном тужилаштву;
2. Скоро сви надлежни полицијски службеници Полицијске управе у Сремској Митровици достављају центру за социјални рад сва доступна обавештења о насиљу у породици (или опасности од њега), као и процену ризика, што је у складу са одредбом чл. 16 ЗСНП-а. При томе, иако је утврђено да у Пећинцима, Сремској Митровици и Инђији има надлежних полицијских службеника који то не чине (11,6% у односу на цео узорак), ипак је и у тим полицијским станицама већи број оних који поступају у складу са законом;
3. Сви надлежни полицијски службеници Полицијске управе у Сремској Митровици поступају у складу са одредбом чл. 17 ЗСНП-а и достављају наређење центру, одмах након његовог уручења лицу коме је хитна мера изречена;
4. Суд редовно обавештава центар о донетом решењу којим се продужава трајање хитне мере, што можемо тумачити као пример добре кореспонденције, поготово што ЗСНП-ом није прописана таква обавеза суда, а свакако је битно за даље поступање центра;
5. Половина анкетираних испитаника (48,8%) се изјаснила да су у досадашњем раду били обавештавани у случају да је прекршена изречена или продужена хитна мера. Овде треба истаћи да у ЗСНП-у није прописана оваква обавеза суда и/или полиције.

²³ IBM SPSS ID: 729.

Процена ризика

Како процењују наши испитаници (Графикон 2), највећи број надлежних полицијских службеника, пре окончања процене ризика, *тогвремено* (41,9%) затражи мишљење центра за социјални рад, затим *рејко* (20,9%), док је приближно једнак број испитаника који процењују да они то чине *често* (14%), односно никада (16,3%). Најмање је испитаника који мисле да полиција *увек* (4,7%) тражи њихово мишљење.

На основу горе изнетих података, и поред чињенице да одређени број испитаника никада није био консултован, можемо извести закључак да постоји сарадња између полиције и центра за социјални рад приликом процене ризика. Притом, морамо узети у обзир да надлежни полицијски службеник „може, по потреби”, како је то прописано у чл. 15 ЗСНП-а, затражити мишљење центра, односно не стоји да он то *мора* учинити.

У односу на то како поступају наши испитаници у случају да им је, пре окончања процене ризика, затражено мишљење од стране надлежног полицијског службеника, у највећем броју су се изјаснили да су га *увекали* (65,1%), док ниједан испитаник није навео да *никада није дао* затражено мишљење (Графикон 3). Овакав податак нам говори да је, и поврх тога што одредба из чл. 15 ЗСНП-а није прописана као обавезујућа нити за полицију, нити за центар за социјални рад, сарадња између ова два тела на добром путу. У прилог оваквом закључку иду и образложења наших испитаника који су се изјаснили да некада и нису пружили затражено мишљење (Графикон 3). Након оствареног увида у иста, можемо рећи да је оправдано зашто се нису изјаснили. Наиме, појединци су навели следеће: „...увидом у документацију центра нису нађени подаци о породици...”, „...недовољно информација...”, „...када центар за социјални рад није пружао услуге жртви, те не располаже подацима о породичним односима и личним карактеристикама лица”, „...зато што нисам имала информације о случају, није био на нашој евиденцији...”.

Када је реч о ставовима испитаника у вези с тим да ли би, пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник требало да тражи мишљење центра за социјални рад, резултати су приказани Графиконом 4. Највећи број испитаника наводи да надлежни полицијски службеник треба да тражи мишљење центра и то, *у већини случајева* (41,9%), мањи број испитаника сматра да он то треба да чини *у мањем броју случајева* (34,9%), а најмање је испитаника који мисле супротно, односно да он то *не треба* да чини (4,7%). Такође, одређени број испитаника (16,3%) мисли да би то чак било потребно *у сваком случају* насиља у породици, а подсетимо се да је у чл. 15 ЗСНП-а прописано да полиција „може, по потреби” то да учини. Очигледно је да скоро сви испитаници сматрају да полиција, приликом процене ризика, треба да затражи мишљење центра за социјални рад, са чиме бисмо се сложили, јер од процене ризика зависи даљи ток поступка. Наиме, уколико би након процене ризика надлежни полицијски службеник установио непосредну опасност од насиља у породици, учиниоцу би била изречена једна или обе хитне мере. На овај начин учинилац би био спречен да се врати у стан где се налази жртва насиља и/или да је контактира и прилази јој (ZSNP, 2016, čl. 17). У супротном, њему не би била изречена хитна мера и он би био у могућности да настави са вршењем насиља над жртвом. Овакав став износимо, поред наведеног, узимајући у обзир и следеће наводе поједињих испитаника:

„...понекад су центру доступне информације које могу утицати на процену ризика – нпр. да ли су у породици од раније нарушени односи...”, „...центар за соц. рад може имати податке који битно утичу на степен ризика, као што су: бракоразводни спор, спор око старатељства, подаци о малолетничкој делинквенцији насиљника и др. ...”, „...због непосредног рада са свим члановима породице, процене њихових односа, како на партнеријској тако и родитељској релацији, која се врши у центрима за соц. рад...”, „...уколико у породици има лица са менталним сметњама, свакако и мал. деце, осталелих лица јер су то осетљиве категорије са којима стручни радници раде свакодневно...”, „...центар поседује базу података о свим поступцима везаним за поједине породице и те информације су битне у циљу сагледавања и процене ризика...”.

Група за координацију и сарадњу

Анкетирањем запослених у центрима утврђено је да су групе за координацију и сарадњу образоване на подручју читавог Сремског управног округа, а што је у складу са чл. 25 ЗСНП-а ([Графикон 5](#)). Ова специфична тела представљају предуслов развоја мултисекторске сарадње, јер се њиховим радом на истом месту састају „представници основног јавног тужилаштва, полицијске управе и центра за социјални рад” (ZSNP, 2016, čl. 26). Значај ове групе за мултисекторску сарадњу огледа се и у чињеници да „састанцима могу, по потреби, присуствовати и представници образовних, васпитних и здравствених установа и Националне службе за запошљавање, представници других правних лица и удружења и појединци који пружају заштиту и подршку жртвама” (ZSNP, 2016, čl. 25). На овај начин мултисекторска сарадња се проширује, односно излази из оквира сарадње полиције, тужилаштва и центра за социјални рад.

Када је реч о присуству састанцима групе за координацију и сарадњу, који би у смислу чл. 25 ЗСНП-а требало да се одржавају најмање једном у 15 дана, можемо извести закључак да центар за социјални рад поступа у складу са законом ([Графикон 5](#)).

Закључак

Након спроведеног истраживања, генерални утисак је да сарадња у случајевима насиља у породици постоји између полиције, тужилаштва, суда и центра за социјални рад. Међутим, и даље је насиље у породици огроман проблем са којим се свакодневно суочава наше друштво, односно циљ доношења ЗСНП-а је само делимично остварен. Наиме, како су резултати истраживања показали, у великој мери је уређено поступање надлежних органа и установа, које се у циљу овог закона наводи као кључно за спречавање овог вида насиља и пружање заштите жртвама. С друге стране, судећи према изнетим подацима о броју кривичних пријава за насиље у породици, који су из године у годину већи, очигледно је да мултисекторска сарадња није довољна да би се у потпуности остварио циљ закона. Наиме, међусобна сарадња кривичнопроцесних субјеката је само један од бројних, међусобно условљених фактора реализације ефикасности криминалне политике кривичних дела насиља у породици. Поред ње, неопходно је обезбедити и низ других предуслова. То су, пре свега: Адекватна законска

норма и њена адекватна примена; Подизање свести јавности о свим облицима насиља у породици; Обука стручњака који раде са жртвама насиља у породици; Рад са учиниоцима насиља у циљу савладавања и усвајања модела ненасилног понашања у међуљудским односима и промене образца насиленог понашања; Посвећивање веће пажње раду служби за пружање помоћи жртвама насиља; Повећање степена извесности одговорности због извршеног насиља у породици; Пружање свих облика заштите жртвама насиља. Само у случајевима када су испуњене све ове претпоставке створени су услови за жељени степен превенције насиља у породици као једног од кључних циљева доношења ЗСНП, што још увек није случај. Уз ово, критички осврт научне и стручне јавности када је реч о новом законском тексту, ЗСНП, указује на неопходност реформе, посебно у сегменту прецизирања појмова могућег учиниоца, непосредне опасности, који би у немалом степену допринели ефикаснијој међусобној сарадњи субјекта специјализованих за борбу против насиља у породици. У складу с тим, ЗСНП не представља адекватну нормативну основу за жељени степен ефикасности кривичног поступка и неопходно је наставити рад на реформи наведеног законског текста, при чему ће се ауторитет закона подићи на већи ниво, а полиција, тужилаштво, суд и центри за социјални рад, применом реформисаног закона, допрети у већем степену реализацији међународноправног стандарда.

Dragana S. Ćvorović¹
Bozidar B. Otasević²
University of Criminal Investigation and Police Studies,
Department of Criminalistics
Zemun (Serbia)

Milena M. Vranešević³
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Serbia,
Police Department in Sremska Mitrovica
Sremska Mitrovica (Serbia)

MULTISECTORAL COOPERATION IN CASES OF DOMESTIC VIOLENCE FROM THE POINT OF VIEW OF THE SOCIAL WORK CENTRE

(*Translation In Extenso*)

Abstract: The aim of this research was to determine the current state of multisectoral cooperation between the competent state bodies and institutions provided by the Law on Prevention of Domestic Violence, recognized as a basis for preventing domestic violence and providing protection and support to victims. The empirical findings were obtained by surveying 43 employees in the social work centres in the Srem administrative district, who act in cases of domestic violence. After data collection, they had to be organized, so the statistical method of descriptive statistics was applied and for that purpose, the statistical software package SPSS was used (ver. 20). The results of the research showed the efficiency of mutual cooperation between the competent authorities, but also the necessity of continuing the work on the reform of the above-mentioned legal text.

Keywords: multisectoral cooperation, domestic violence, social work centre, Law on Prevention of Domestic Violence

Introduction

From the phenomenological point of view, domestic violence has been present in human society since the development of the first human communities and it constitutes a negative social phenomenon that is still, to a greater or lesser extent, faced by all societies of contemporary times (Dimovski & Kostić, 2015, p. 353). Therefore, the prevention and suppression of this type of violent crime could be seen as a reflection of the ability of each state to ensure respect

¹ dragana.cvorovic@kpu.edu.rs

² bozidar.otasevic@kpu.edu.rs

³ milena.vranesevic22@gmail.com

for the basic human rights and freedoms of each individual (Mowbray, 2004; Schabas, 2015; Simović, Avramović, Zekavica, 2013; Wolfrum & Deutsch, 2007). However, contemporary states still have not confirmed that they reached the optimal level of this ability. Domestic violence is, thus, a phenomenon that still accompanies every society, including ours.

During the last few years, especially after the ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence in 2013,⁴ our country has demonstrated more serious readiness to take measures and activities in the field of prevention of domestic violence and protection of victims. A very significant step in this direction was taken with the adoption of the Law on Prevention of Domestic Violence in 2016 (hereinafter referred to as: LPDV).⁵

Having in mind that the improved coordination and cooperation of state bodies and institutions is necessary for an adequate solution to the problem of domestic violence and timely protection and support of victims, the legislator envisaged as a goal of the above-mentioned law to "regulate their organization and actions in a general and unique way" (LPDV, 2016, Art. 2). Chapter IV, entitled "Cooperation in the Prevention of Domestic Violence", defines multisectoral cooperation between the police, the public prosecutor's office, the court and the social work centre, with the introduction of a new institute called the "coordination and cooperation group".⁶

Taking into account the fact that the LPDV has been applied since June 1, 2017, and that there are still no domestic surveys focused on examining the attitudes of employees in social work centres or possibly of other competent state bodies towards the application of this law, the analysis of the condition of multisectoral cooperation is particularly important in accordance with the LPDV, viewed from the point of view of the social work centre.

Multisectoral cooperation in cases of domestic violence and efficiency as an international legal standard

In recent years, aware of the fact that an adequate response to domestic violence implies coordinated work of the bearers of the institutional system, the Republic of Serbia has been undergoing a reform of national legislation (Bejatović, 2014; Škulić, 2013) and its harmonization with European and international standards (Čvorović, 2016; Mijalković, Čvorović, Turanjanin, 2019).

Thus, as part of the Council of Europe Campaign to Combat Violence against Women, our country held the National Conference on Combating Violence against Women on 25 October 2007 in Belgrade.⁷ The recognized key areas on which the fight against violence against women should be based are: "improving the normative framework for protection

⁴ Law on Ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, *Official Gazette of the RS – international treaties*, No. 12/2013.

⁵ Law on Prevention of Domestic Violence – LPDV, *Official Gazette of the RS*, No. 94/16.

⁶ See Art. 24–27 of the LPDV.

⁷ Conclusions from the National Conference on Combating Violence against Women, http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/zakljuci%20sa%20nacionalne%20konferencije%20o%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20enama.pdf, March 15, 2019.

against violence against women, strengthening the capacities of the system for protection of women from violence, conducting research and improving documentation and statistics and raising awareness about violence against women". One of the conclusions from this Conference was the need to adopt, as soon as possible the National strategy for the improvement of the position of women and the promotion of gender equality (hereinafter referred to as: the Strategy),⁸ which was enacted in the Republic of Serbia on 13 February 2009. The fifth strategic area was dedicated to the prevention and suppression of violence against women and the improvement of the protection of victims.

Based on the above Strategy and the conclusions of the National Conference on combating violence against women, the project entitled "Combating Sexual and Gender-Based Violence" was designed by the Administration for Gender Equality of the Ministry of Labour and Social Policy. Within the project, activities were undertaken on the development of the National Strategy for the prevention and suppression of violence against women in the family and in partnerships (hereinafter referred to as: the National Strategy),⁹ which was adopted in April 2011. Within its third strategic area, "Multisectoral cooperation and capacity building of bodies and specialized services", three goals were defined: "1. to establish coordination mechanisms for the protection of victims of violence and include them in the coordination mechanisms of civil society organizations, 2. to consider and propose the introduction of a single software system for recording cases of violence against women in order to provide data on this, and 3. to introduce training programs on violence against women in the family and partnerships in training plans and programs for direct providers of services to victims of violence", the implementation of which would establish effective and continuous multisectoral cooperation between social work centres, the police, prosecutors, courts, health care institutions, educational institutions and civil society organizations.

The first significant step in the implementation of the National Strategy, i.e. in the implementation of its third strategic area, was the adoption of the General Protocol on the conduct and cooperation of institutions, bodies and organizations in cases of violence against women in the family and in partnerships (hereinafter: the General Protocol).¹⁰ The purpose of the General Protocol was to regulate in a general and unique way the actions and cooperation of various state bodies, organizations and institutions, as a precondition for efficient multisectoral cooperation. Given that different bearers of the system of protection against domestic violence have different competencies and legal powers, it was justified to assume that the problem of violence (Škulić, 2014a) could be dealt with more effectively only with multisectoral cooperation.

In the following period, in order to consistently apply the General Protocol, the competent ministries adopted special protocols in order to define their own actions in more detail and thus avoid the situation of transferring responsibilities from one service

⁸ National strategy for the improvement of the position of women and the promotion of gender equality, *Official Gazette of the RS*, No. 15/2009.

⁹ National strategy for the prevention and suppression of violence against women in the family and in partnerships, *Official Gazette of the RS*, No. 27/2011.

¹⁰ The General Protocol on the conduct and cooperation of institutions, bodies and organizations in cases of violence against women in the family and in partnerships was adopted at the session of the Government of the Republic of Serbia held on 24 November 2011.

to another. Thus, the social work centre also adopted a Special Protocol on the conduct of social work centres - guardianship institutions in cases of domestic violence and violence against women in partnerships,¹¹ on the basis of which it undertook, among other things, to assume a coordinating role in concluding agreements on cooperation at the local level between institutions and other organizations, whose cooperation is necessary for the protection of victims of domestic violence and violence in partnerships.

The basis of the multisectoral cooperation between competent state bodies and institutions in combating this type of violence has been placed by the implementation of the National Strategy. However, the aforementioned National Strategy stopped being applicable in 2015. Thus, there was a need to make a new one in order, *inter alia*, to continue the path of its development and improvement. As a result, the Strategy for Preventing and Combating Gender-based Violence against Women and Domestic Violence for the period 2021–2025¹² was adopted on 22 April 2021.

As an international act that recommends a multisectoral approach in solving the problem of domestic violence and violence in partnerships, it is necessary to single out the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, ratified by our country in October 2013. Its signing, as a legally binding document, meant the necessary changes in national legislation for our country. In this regard, in 2016, the Law on Prevention of Domestic Violence was adopted, which has been applied since 1 June 2017. Article 24 of this Law, for the first time, clearly defines multisectoral cooperation in the prevention of domestic violence between the police, public prosecutor's offices, courts of general jurisdiction and misdemeanour courts as competent state bodies, and social work centres as competent social protection institutions. The same Article stipulates that the head of the police administration, the public prosecutor, the president of the court and the head of the social work centre are to appoint liaison officers from the ranks of competent police officers, judges, deputy public prosecutors who have completed specialized training and employees in the social work centre in order to exchange information and data on a daily basis for the purpose of preventing domestic violence (Ristivojević, 2017) and providing protection and support to victims. The specificity of this cooperation is reflected in the establishment of coordination and cooperation groups that are obliged to meet at least once every 15 days and consider each case of domestic violence that is not terminated by a final court decision in civil or criminal proceedings and, *inter alia*, to draft individual victim protection and support plans.¹³

Finally, viewed through the prism of multisectoral cooperation, we can conclude that the intention of the legislator was to improve (Škulić, 2014b) the efficiency of competent bodies and institutions under the LPDV. We present this statement, bearing in mind that, among other things, previous empirical research (Soković, Ćvorović, Turanjanin, 2016; Soković, Turanjanin, Ćvorović, 2017) pointed to cooperation, especially between the police and the prosecution, as a factor in the efficiency of criminal proceedings (Bejatović, 2017).

¹¹ Special Protocol on the conduct of social work centres - guardianship institutions in cases of domestic violence and violence against women in partnerships, <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1765/poseban-protokol-o-postupnaju-csr-u-slucajevima-nasilja.pdf>, 18 September 2019.

¹² Strategy for Preventing and Combating Gender-Based Violence against Women and Domestic Violence for the period 2021–2025., *Official Gazette of the RS*, No. 47/2021.

¹³ See Article 25 of the LPDV.

In other words, the realization of efficiency as an international standard is conditioned by adequate cooperation.

Social work centre

The organization, activity and standards of work of the social work centre as one of the most important actors in the social protection system are regulated, first of all, by the Law on Social Protection (hereinafter referred to as: LSP),¹⁴ the Family Law (hereinafter referred to as: FL)¹⁵ and the Rulebook on the organization, norms and standards of work of the social work centre¹⁶ (hereinafter referred to as: the Rulebook).¹⁷ In addition to the above, there are numerous laws and bylaws that regulate in more detail the field of social protection, and thus the work of centres.¹⁸

The social work centre may be established by a local self-government unit for the territory of one or more local self-government units, which shall be decided by the competent bodies of those local self-government units (LSP, 2011, Art. 14). In the territory of the Republic of Serbia, there are 172 social work centres,¹⁹ seven of which have jurisdiction in the territory of the Srem Administrative District (Sremska Mitrovica, Šid, Irig, Stara Pazova, Indija, Pećinci and Ruma). As a social protection institution, the centre is established in order to exercise the rights and provide services prescribed by the LSP (LSP, 2011, Art. 14).

Employees in social work centres are professional workers (social worker, psychologist, remedial teacher, andragogue, special remedial teacher, lawyer and sociologist), professional associates, auxiliary workers and other persons (LSP, 2011, Art. 135, 136). Depending on the type of work they perform, professional workers can be managers of the case²⁰ or professional supervisors.²¹ Each social work centre has its director (LSP, 2011, Art. 124) The beneficiary

¹⁴ Law on Social Protection – LSP, *Official Gazette of the RS*, No. 24/2011.

¹⁵ Family Law – FL, *Official Gazette of the RS*, No. 18/2005, 72/2011 – other law and 6/2015.

¹⁶ Rulebook on the organization, norms and standards of work of the social work centre – Rulebook, *Official Gazette of the RS*, No. 59/2008, 37/2010, 39/2011 – other rulebook, 1/2012 – other rulebook, 51/2019 and 12/2020.

¹⁷ Report on the work of the social work centres for 2016, <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1157/%D0%BB%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98-%D0%BE-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B0-%D0%BD%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B8-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D1%83.pdf>, July 20, 2020

¹⁸ See more on the website of the Republic Office for Social Protection, <http://www.zavodsz.gov.rs/>

¹⁹ A published list of contact telephone numbers and e-mail addresses of all social work centres in Serbia, <https://www.minrzs.gov.rs/sr/aktuelnosti/vesti/objavljen-spisak-kontakt-telefona-i-mesnil-adresa-svih-centara-za-socijalni-rad-u-srbiji>, 22 July 2020.

²⁰ In terms of Article 2 of the Rulebook, “case manager means a professional worker in charge of a specific case who identifies and uses the necessary professional and other resources from the centre or from other institutions and organizations in the local community, which are necessary to meet needs and overcome problems, i.e. to provide appropriate customer service.”

²¹ In terms of Article 2 of the Rulebook, “professional supervisor denotes an experienced expert who has the task of coordinating, directing, encouraging and evaluating the work of the case

of social security rights or services may be an individual or family that needs the help and support of the centre, without which they would not be able to meet basic living needs (LSP, 2011, Art. 41). Within Article 41 of the LSP, it is stated in which cases the beneficiary can be a minor, an adult up to 26 years of age, an adult from 26 to 65 years of age and an adult over 65 years of age. According to the Report on the work of the social work centres for 2018, 753,996 users were registered, noting that in the last five years their number has been constantly increasing (in 2018 there were 11% more users than in 2014). According to the data from the same source, when it comes to the users' age and gender structure, adults dominate with 48% (adults aged 26 to 65) as well as women. Children account for 27% of the total number of beneficiaries, with a higher share of boys compared to girls.

The centre as a social protection institution and as a guardianship body is the holder of several public authorizations determined in Article 4 of the Rulebook. Given that the subject of our research is multisectoral cooperation in cases of domestic violence, it is necessary to emphasize two public authorizations. First, to "submit an opinion on the expediency of the measure of protection against domestic violence requested by another authorized prosecutor at the request of the court" and second, to "provide assistance in obtaining the necessary evidence to the court in charge of the proceedings for protection against domestic violence".

When it comes to the activities of the social work centre in accordance with the FL, it is important to remind that it, in terms of this law, is recognized as a guardianship authority (FL, 2015, Art. 12). In this regard, Article 198 of the FL prescribes measures of protection against domestic violence, which can be determined by the court against a family member who commits violence and on the basis of a lawsuit that can be filed, among others, by the guardianship authority (FL, 2015, Art. 284).

With the adoption of the LPDV, the social work centre was recognized as an institution that, in addition to the police, public prosecutor's office, courts of general jurisdiction and misdemeanour courts as competent state bodies, prevents domestic violence and provides protection and support to victims of domestic violence (LPDV, 2016, Art. 7). In this regard, the head of each social work centre is obliged to establish a team of experts who will help prevent domestic violence and provide support to victims of violence (LPDV, 2016, Art. 11). In accordance with Article 13 of the LPDV, these centres are obliged to report without delay to the police or the public prosecutor's office any information about domestic violence or the immediate danger of it, i.e. they are obliged to recognize it by performing their regular duties. This law, for the first time, introduces a new institute in our legislation called "risk assessment" (LPDV, 2016, Art. 16), the implementation of which includes the social work centre. Namely, Article 15 of the LPDV stipulates that "before the completion of the risk assessment, the competent police officer may, if necessary, request the opinion of the social work centre". What the legislator especially insists on is multisectoral cooperation between the police, the prosecutor's office, the court and the social work centre. In this regard, the above-mentioned competent bodies and institutions, through "persons designated for liaison, exchange information and data on a daily basis", are important,

manager, and in his/her activities unites the administrative, educational, developmental and supporting function of supervision".

among other things, for dealing with cases of domestic violence (LPDV, 2016, Art. 24). Also, through its representatives, the centre participates in the work of a new body called the “coordination and cooperation group” (LPDV, 2016, Art. 25, 26). One of the tasks of this group is to develop an “individual plan for protection and support of victims” (LPDV, 2016, Art. 32), the implementation of which the centre keeps records.

Methodology

In the research conducted during June and July 2020, the attitudes of employees in the social work centres in the territory of the Srem administrative district ([Figure 1](#)) were analyzed on a sample of 43 respondents. Considering that all employees who act in cases of domestic violence were surveyed within all seven social work centres (Sremska Mitrovica, Ruma, Irig, Indija, Stara Pazova, Šid and Pećinci), which is the total number of centres in the territory of the Srem administrative district, we can say that it is a complete scope of research.

The respondents' age ranged from 25 to 65, and the average age was 44. Also, the range of their work experience in cases of domestic violence is from one to 20 years. Of the total number of respondents, 28 had over five years of work experience, while most represented were those with 10 years of work experience (10 respondents). The sample is intentional.

The aim of this research was to determine the current state of multisectoral cooperation prescribed by the Law on Prevention of Domestic Violence, while the general hypothesis was: Multisectoral cooperation, as prescribed by the Law on Prevention of Domestic Violence, exists and is realized through correspondence between the competent state bodies and institutions and work of the coordination and cooperation group.

Data were collected by a survey method, with the survey technique of using a survey questionnaire as an instrument. The survey questionnaire²² in addition to three demographic questions (age, organizational unit and length of service in cases of domestic violence), had 13 questions on the basis of which respondents would be able to give answers to three open-ended questions and 10 closed-ended questions. The primary sources of data were used in the research, because the attitudes of the employees in the centres were investigated, in connection with the current state of multisectoral cooperation in cases of domestic violence. Before the survey questionnaires were submitted, the heads of the mentioned centres were explained who was conducting the research and for what purpose which was also stated in writing at the beginning of the survey questionnaire. After obtaining the consent of the head of each centre, the questionnaires were, with prior voluntary consent, delivered to respondents who were guaranteed respect for confidentiality and anonymity when filling it out, or presenting the results. Completion of the survey questionnaire was not conducted in the conditions controlled by the researchers, so we can only assume that the respondents filled them out in the premises of the social work centre. In this regard, we must take into account that the respondents were able to discuss the issues with each other and thus influence each other.

After data collection, the statistical method at the level of descriptive statistics was applied and the SPSS software package was used for that purpose (ver. 20).²³

²² The survey questionnaire can be obtained from the first author of the text.

²³ IBM SPSS ID: 729.

Results and discussion

Correspondence in cases of domestic violence

The set of questions whose results are presented in [Chart 1](#) refers to the correspondence between the competent state bodies and the social work centre in cases of domestic violence. The majority of respondents answered in the affirmative to all the questions asked, which is in favour of the current state of multisectoral cooperation between these entities. In other words, based on the obtained results, we can conclude the following:

1. Almost all respondents (93%) act in accordance with the law and immediately upon learning of domestic violence or its imminent danger they report it to the competent state authorities. Such information could be related to Article 13, Paragraphs 1 and 2, of the LPDV, on the basis of which, we could say that the employees of the centre are doubly obliged (as citizens and as employees in the competent institution) to immediately report any information to the police or the public prosecutor's office;
2. Almost all competent police officers of the Police Administration in Sremska Mitrovica submit to the social work centre all available information on domestic violence (or danger from it), as well as risk assessment, which is in accordance with the provision of Article 16 of the LPDV. At the same time, although it was established that in Pećinci, Sremska Mitrovica and Indija there were competent police officers who did not do that (11.6% when compared to the entire sample), there is still a larger number of those who act in accordance with the law;
3. All competent police officers of the Police Administration in Sremska Mitrovica act in accordance with the provisions of Article 17 of the LPDV and submit the order to the centre, immediately after its delivery to the person to whom the emergency measure was imposed;
4. The court regularly informs the centre about the decision that extends the duration of the emergency measure, which can be interpreted as an example of good correspondence, especially since the LPDV does not prescribe such an obligation of the court, and it is certainly important for further activities of the centre;
5. Half of the respondents (48.8%) stated that in their work so far they had been informed in case the pronounced or extended emergency measure was violated. It should be noted here that the LPDV does not prescribe such an obligation of the court and/or the police.

Risk assessment

According to our respondents ([Chart 2](#)), the largest number of competent police officers, before completing the risk assessment, seek the opinion of the social work centre *occasionally* (41.9%), then *rarely* (20.9%), while approximately the same number of respondents estimate that they do it *often* (14%), and *never* (16.3%). The smallest number of respondents think that the police *always* (4.7%) ask for their opinion.

Based on the above data, despite the fact that a number of respondents have never been consulted, we can conclude that there is cooperation between the police and the social work centre in risk assessment. In doing so, we must take into account that the competent

police officer “may, if necessary”, as prescribed in Article 15 of the LPDV, request the opinion of the centre, i.e. it does not state that he/she *must* do so.

In relation to how our respondents act in case they were asked for an opinion by a competent police officer before completing the risk assessment, most of them stated that they *always* gave it (65.1%), while no respondent stated that he/she *never* gave the requested opinion (Chart 3). This information tells us that, in addition to the fact that the provision of Article 15 of the LPDV is not prescribed as binding for either the police or the social work centre, the cooperation between these two bodies is on the right track. This conclusion is supported by the explanations of our respondents who state that they did not provide the requested opinion in the past (Chart 3). After gaining insight into it, we can say that it is justified why they did not express their opinions. Namely, the individuals stated the following: “... inspection of the centre’s documentation did not reveal data on the family ...”, “... insufficient information ...”, “... when the social work centre did not provide services to the victim, and does not have data on family relations and personal characteristics of the person”, “... because I did not have information about the case, it was not in our records ...”.

When it comes to the attitudes of respondents regarding whether, before completing the risk assessment, the competent police officer should seek the opinion of the social work centre, the results are shown in Chart 4. Most respondents state that the competent police officer should seek the opinion of the centre and that, *in most cases* (41.9%), a smaller number of respondents think that he/she should do it *in a smaller number of cases* (34.9%), and the smallest number of respondents thinks otherwise, i.e. that he/she *should not* do it (4.7%). Also, a certain number of respondents (16.3%) think that this would even be necessary *in any case* of domestic violence, and, for the sake of reminder, Article 15 of the LPDV stipulates that the police “may, if necessary”, do so. It is obvious that almost all respondents believe that the police, when assessing the risk, should seek the opinion of the social work centre, with which we would agree, because the further course of the procedure depends on the risk assessment. Namely, if, after the risk assessment, the competent police officer established an immediate danger of domestic violence, one or both emergency measures would be imposed on the perpetrator. In this way, the perpetrator would be prevented from returning to the apartment where the victim of violence is located and/or contacting and approaching the victim (LPDV, 2016, Art. 17). Otherwise, he would not have been imposed an emergency measure and he would have been able to continue committing violence against the victim. We present this attitude, in addition to the above, taking into account the following statements of individual respondents: “... sometimes the centre has access to information that may affect the risk assessment – e.g. whether the relations in the family have been disturbed before ...”, “... the social work centre may have data that significantly affect the degree of risk, such as: divorce dispute, custody dispute, data on juvenile delinquency of the perpetrator, etc. ...”, “... due to direct work with all family members, assessment of their relationships, both in the partnership and parental relationship, which is done in social work centres...”, “... if there are people with mental disorders in the family, including minors and the elderly, because these are sensitive categories with which professionals work every day ...”, “... the centre has a database of all procedures related to certain families and this information is important in order to perceive and assess the risks ...”.

Coordination and cooperation group

By surveying the employees in the centres, it was determined that the coordination and cooperation groups were established in the entire Srem administrative district, which is in accordance with Article 25 of the LPDV ([Chart 5](#)). These specific bodies are a precondition for the development of multisectoral cooperation, because through their work, “representatives of the basic public prosecutor’s office, the police administration and the social work centre” meet at the same place (LPDV, 2016, Art. 26). The importance of this group for multisectoral cooperation is reflected in the fact that “meetings may be attended, if necessary, by representatives of educational and health care institutions and the National Employment Service, representatives of other legal entities and associations and individuals providing protection and support to victims (LPDV, 2016, Art. 25). In this way, multisectoral cooperation is expanding, i.e. it goes beyond the framework of cooperation between the police, the prosecutor’s office and the social work centre.

When it comes to attending the meetings of the coordination and cooperation group, which in terms of Article 25 of the LPDV should be held at least once every 15 days, we can conclude that the social work centre acts in accordance with the law ([Chart 5](#)).

Conclusion

After conducting the research, the general impression is that cooperation in cases of domestic violence exists between the police, the prosecutor’s office, the court and the social work centre. However, domestic violence is still a huge problem that our society faces every day, that is, the goal of adopting the LPDV has only been partially achieved. Namely, as the results of the research show, the activities of the competent bodies and institutions are largely regulated, and, for the purpose of this law, this is stated as key to preventing this type of violence and providing protection to victims. On the other hand, judging by the presented data on the number of criminal charges for domestic violence, which are higher from year to year, it is obvious that multisectoral cooperation is not enough to fully achieve the goal of the law. Namely, mutual cooperation of criminal procedure subjects is only one of numerous, mutually conditioned factors of realization of efficiency of criminal policy of criminal acts of domestic violence. In addition to it, it is necessary to provide a range of other preconditions as well. These are, first of all: Adequate legal norm and its adequate application; Raising public awareness of all forms of domestic violence; Training professionals working with victims of domestic violence; Working with perpetrators of violence in order to overcome and adopt models of non-violent behaviour in interpersonal relationships and changing patterns of violent behaviour; Paying more attention to the work of services for providing assistance to victims of violence; Increasing the degree of certainty of taking responsibility for domestic violence; Providing all forms of protection to victims of violence. Only in cases when all these preconditions are met, conditions have been created for the desired level of prevention of domestic violence as one of the key goals of the adoption of the Law on Prevention of Domestic Violence, which is still not the case. In addition to this, a critical review of the scientific and professional public regarding the new legal text – the LPDV, indicates the need for reform, especially in the segment of specifying

the concepts of a possible perpetrator and immediate danger, which would greatly contribute to a more efficient cooperation between entities specializing in combating domestic violence. Accordingly, the LPDV does not represent an adequate normative basis for the desired degree of efficiency of criminal proceedings and it is necessary to continue working on the reform of this legal text, whereby the authority of the law will be raised to a higher level, and police, prosecutors, courts and social work centres will contribute to a greater extent to the realization of the international legal standard by applying the reformed law.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Banović, B. (2015). Meђусобни однос и компетентност органа предистражног поступка. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, (1), 69–89.
- Bejatović, S. (2014). Several reasons necessity of continuing work on the reform of criminal procedural legislation of Serbia. In: G. Ilić (ed.) *Reform of the criminal law* (87–114). Belgrade: The Association of Public Prosecutors and Deputy Public Prosecutors of Serbia.
- Bejatović, S. (2017). Mutual relations and cooperation of process entities as a factor of the effectiveness of detecting and proving criminal offenses. In: S. Bejatović (ed.) *Reform Processes and Chapter 23 (a year after) – Criminal aspects* (291–315). Belgrade: Serbian Association for Criminal Law Theory and Practice.
- Čvorović, D. (2016). Implicit of rights to a fair trial and casuistry of the European Court of Human Rights. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 35 (3), 43–55.
- Dimovski, D., Kostić, M. (2015). Psycho-social treatment of domestic abusers as a form of prevention of domestic violence. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66 (4), 353–361.
- Mijalković, S., Čvorocić, D., Turanjanin, V. (2019). Efficiency as an International Standard in Criminal Procedural Legislation of the Republic of Serbia – Toward European Union. In: G. Ilik, A. Stanojska (eds.) *Towards a better future: Democracy, EU Integration and Criminal Justice* (134–147). Bitola, Republic of Nort Macedonia: Faculty of Law, "St. Kliment Ohridski", University - Bitola, Republic of Nort Macedonia.
- Mowbray, A. (2004). *The Development of positive obligations under the European Convention on human rights by the European Court of human rughts*. Oxford: Portland Oregon.
- Ristivojević, B. (2017). Is the new law on the prevention of domestic violence the definition of the so-called security law? *Crimen*, (1), 3–21.
- Schabas, W. (2015). *European convention on human rights*, Oxford: University press.
- Simović, D., Avramović, D., Zekavica, R. (2013). *Human rights*. Belgrade, Serbia: Academy of Criminalistic and Police Studies. [In Serbian]
- Soković, S., Čvorović, D., Turanjanin, V. (2016). Cooperation between the Public Prosecutor and the Police in Serbia. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 50 (3) 843–861.
- Soković, S., Turanjanin, V., Čvorović, D. (2017). Cooperation between Police and Public Prosecutor – Law and Practice in Serbia. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 51 (2), 337–352.

- Škulić, M. (2013). New code of criminal procedure - Expectations of application. In: S. Bejatović (ed.) *New solutions in criminal law of Serbia and its practical application* (33–69). Zlatibor – Belgrade: Serbian Association for Criminal Law Theory and Practice.
- Škulić, M. (2014a). Domestic violence: Some problems of legal incrimination and court practice. In: D. Kolarić (ed.) *Violence in Serbia* (34–51). Belgrade: Academy of Criminalistic and Police Studies.
- Škulić, M. (2014b). Misconception and numerous technical error of the new code of criminal procedure – What next and how to reform the Serbian reform process. In: G. Ilić (ed.) *Reform of the criminal law* (23–65). Belgrade: Association of Public Prosecutors and Deputy Public Prosecutors of Serbia.
- Wolfrum, R, Deutsch, U. (2007). *The European Court of Human Rights, Overwhelmed by Applications: Problems and Possible Solutions*. Berlin: Springer.

SOURCES / ИЗВОРИ

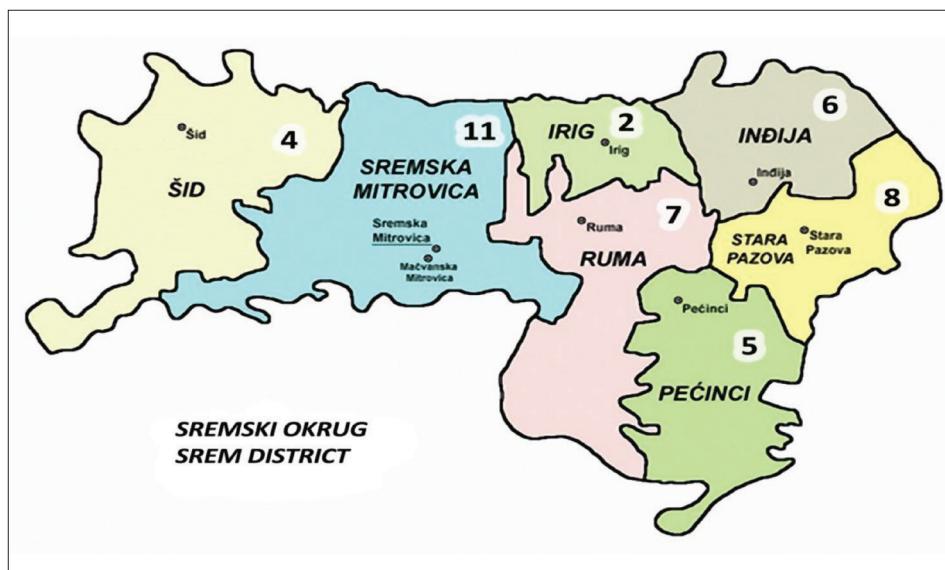
- A published list of contact telephone numbers and e-mail addresses of all centers for social work in Serbia, [Available at: <https://www.minrzs.gov.rs/sr/aktuelnosti/vesti/objavljen-spisak-kontakt-telefona-i-mejl-adresa-svih-centara-za-socijalni-rad-u-srbiji>], 22 July 2020. [In Serbian]
- Conclusions from the National Conference on Combating Violence against Women, [Available at: http://www.praxis.org.rs/images/praxis_downloads/zakljuci%20sa%20nacionalne%20konferencije%20o%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20enama.pdf], 15 March 2019. [In Serbian]
- Family Law, *Official Gazette of the RS*, No. 18/2005, 72/2011 – other law and 6/2015. [In Serbian]
- General Protocol on the Conduct and Cooperation of Institutions, Bodies and Organizations in Situations of Violence against Women in the Family and in Partnerships, [Available at: <http://www.sigurnakuca.net/opsti-protokol-o-postupanju-i-saradnji-ustanova-organa-i-organizacija-u-situacijama-nasilja-nad>], 18 September 2019. [In Serbian]
- Law on Prevention of Domestic Violence, *Official Gazette of the RS*, No. 94/16. [In Serbian]
- Law on Ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, *Official Gazette of the RS*, – *international treaties*, No. 12/2013. [In Serbian]
- Law on Social Protection, *Official Gazette of the RS*, No. 24/2011. [In Serbian]
- National Strategy for Prevention and Suppression of Violence against Women in the Family and in Partnerships, *Official Gazette of the RS*, No. 27/2011. [In Serbian]
- National strategy for the improvement of the position of women and the promotion of gender equality, *Official Gazette of the RS*, No. 15/9. [In Serbian]
- Rulebook on the organization, norms and standards of work of the center for social work, *Official Gazette of the RS*, No. 59/2008, 37/2010, 39/2011 – other rulebook, 1/2012 – other rulebook, 51/2019 and 12/2020. [In Serbian]
- Report on the work of the centers for social work for 2016, [Available at: <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1157/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1>]

82% D0% B0% D1% 98% -D0% BE% -D1% 80% D0% B0% D0% B4% D1% 83% -D1% 86%
D0% B5% D0% BD% D1% 82% D0% B0% D1% 80% D0% B0% -D0% B7% D0% B0% -D1%
%81% D0% BE% D1% 86% D0% B8% D1% 98% D0% B0% D0% BB% D0% BD% D0% B8%
%D1% 80% D0% B0% D0% B4% -D0% B7% D0% B0-2016-%D0% B3% D0% BE% D0% B
4% D0% B8% D0% BD% D1% 83.pdf], 20 July 2020. [In Serbian]

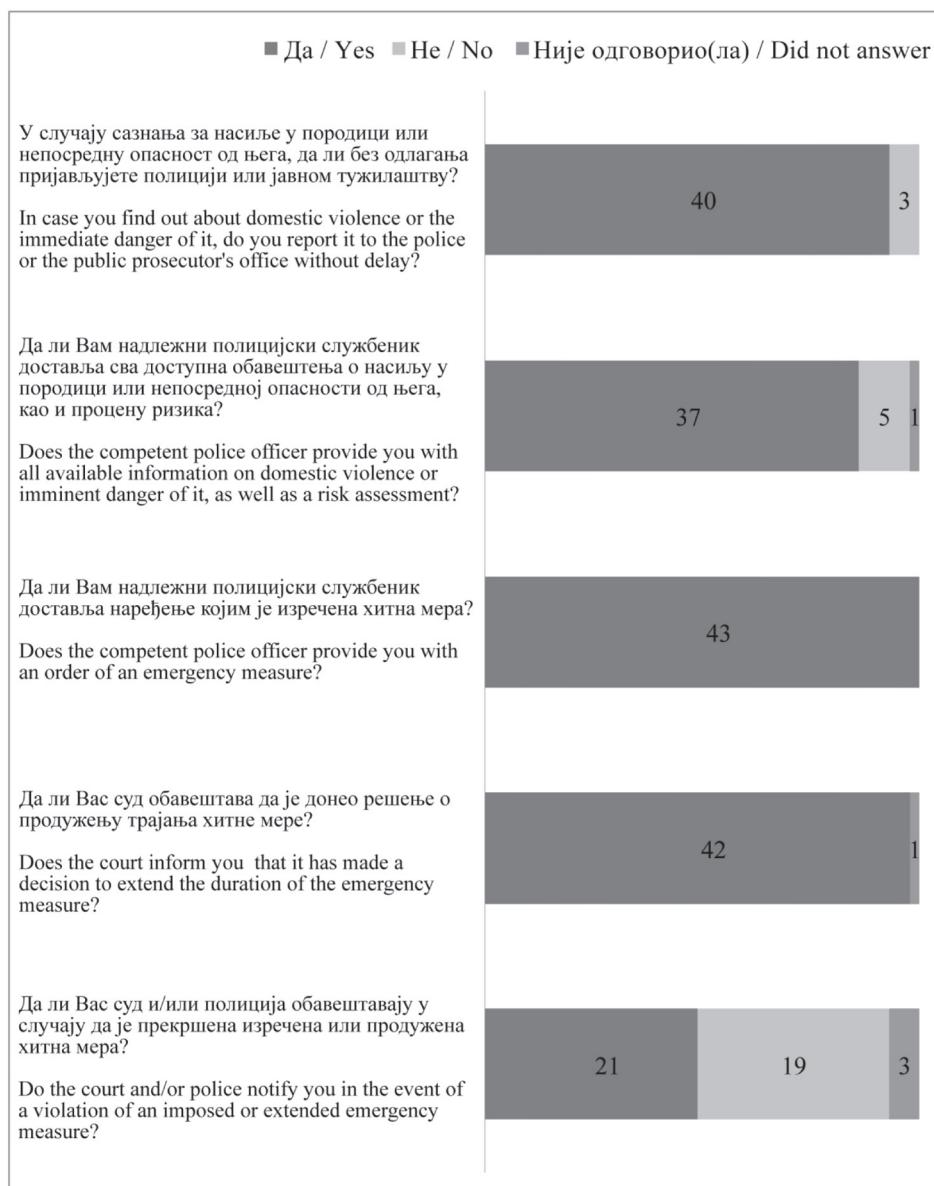
Report on the work of the centers for social work for 2018, [Available at: <http://www.zavodsz.gov.rs/%D0% B1% D0% B8% D0% B1% D0% BB% D0% B8% D0% BE% DT% 82% D0% B5% D0% BA% D0% B0% /%D0% B8% D0% B7% D0% B2% D0% B5% D1% 88% D1% 82% D0% B0% D1% 98% D0% B8% -D0% B8% D0% B7% -D1% 81% D0% B8% D1% 81% D1% 82% D0% B5% D0% BC% D0% B0% /%D0% B8% D0% B7% D0% B2% D0% B5% D1% 88% D1% 82% D0% B0% D1% 98% D0% B8% -D0% B8% D0% B7% -D1% 81% D0% B8% D1% 81% D1% 82% D0% B5% D0% BC% D0% B0-2018/>] 20. јул 2020. [In Serbian]

Special Protocol on the Conduct of Centers for Social Work – Guardianship Bodies in Cases of Domestic Violence and Violence against Women in Partnership. Available at: <http://www.zavodsz.gov.rs/media/1765/poseban-protokol-o-postupnaju-csr-u-slucajevima-nasilja.pdf> 18 September 2019. [In Serbian]

ПРИЛОГ/APPENDIX



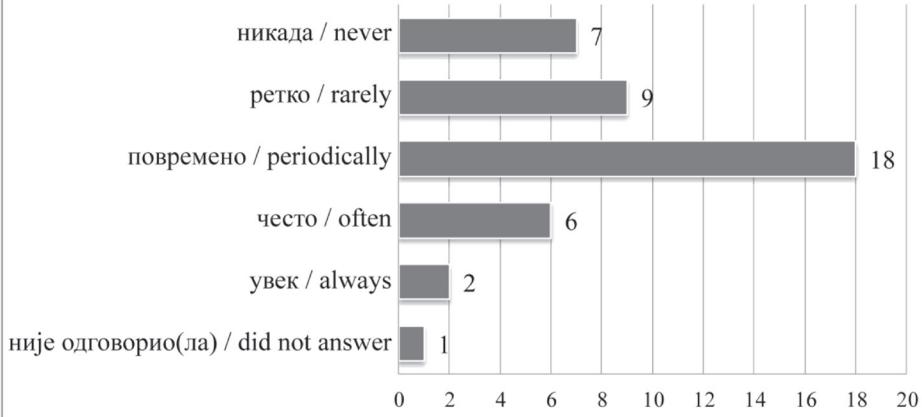
Слика 1: Дислирибуција испитанника њо описујинама у оквиру Сремској управној округија (Извор: обрада аутора) / Figure 1: Distribution of respondents by municipalities within the Srem administrative district (Source: data processed by the author)



Графикон 1: Кореспонденција између центра за социјални рад и других надлежних државних органа / Chart 1: Correspondence between the social work centre and other competent state bodies

Према Вашој процени, колико често, пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник затражи мишљење центра за социјални рад?

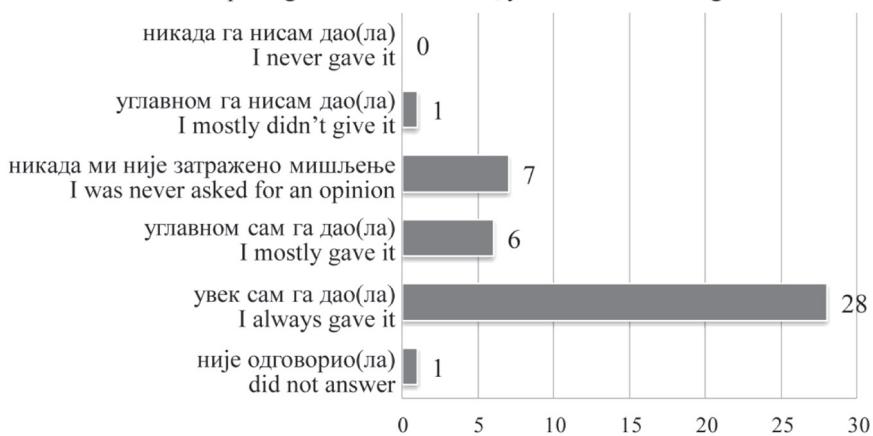
In your opinion, how often, before the completion of the risk assessment, does the competent police officer ask for the opinion of the center for social work?



Графикон 2: Участалост поступања полиције у складу са чл. 15 ЗСНП-а /
Chart 2: Frequency of the police action in accordance with Article 15 of the LPDV

Када Вам је, пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник затражио мишљење, Ви сте учинили следеће:

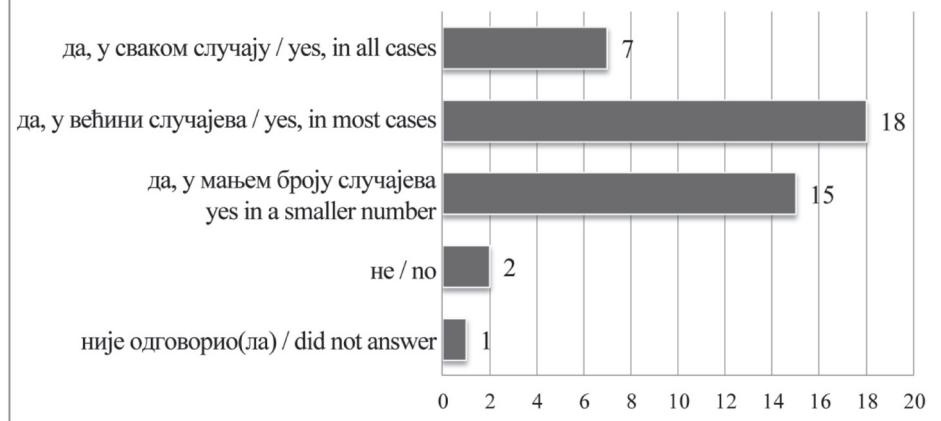
When the competent police officer asked you for an opinion before completing the risk assessment, you did the following:



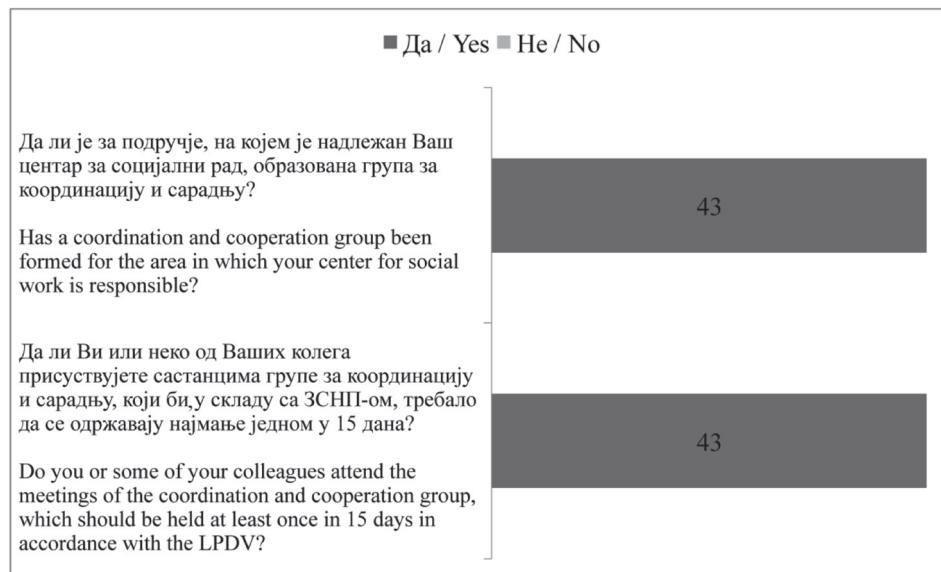
Графикон 3: Участалост поступања центра за социјални рад у складу са чл. 15 ЗСНП-а /
Chart 3: Frequency of actions of the social work centre in accordance with Article 15 of the LPDV

Да ли би, пре окончања процене ризика, надлежни полицијски службеник требало да затражи мишљење центра за социјални рад?

Should a competent police officer seek the opinion of a center for social work before completing a risk assessment?



Графикон 4: Оправдана фреквенција тражења мишљења центра за социјални рад приликом процене ризика / Chart 4: Justified frequency of seeking the opinion of the social work centre in risk assessment



Графикон 5: Оснивање и рад групе за координацију и сарадњу /
Chart 5: Establishment and work of the coordination and cooperation group